

ДВА ПРИНЦИПИ ВІДНОСИН ВЛАДИ ТА ЦЕРКВИ

В історичній традиції та сучасній політичній практиці склалися два типи відносин між державною і церковною владою. Перший принцип виходить із існування секулярної держави і теократичної держави, другий – спирається та концепцію «симфонії» духовної та світської влад. При «симфонії влад» влади співіснують, але не зливаються одна з одною, взаємодіють, але не прагнуть до підпорядкування одна одній. Концепція «симфонії влад» виникла в союзі держави і православної церкви та, внаслідок цього, була характерною тільки для православних країн [1, с. 5].

Теоретичні основи дослідження взаємодії органів державної влади та церкви закладено у роботах таких зарубіжних та вітчизняних авторів, як М. Азаркін, В. Багдасарян, І. Бальжик, П. Бергер, І. Бердников, В. Бондаренко, Е. Гіденс, С. Здіорук, А. Киридон, А. Козловський,

А. Ніколін, М. Рибачук, Г. Сергієнко, В. Якунін, П. Яроцький та ін.

Проблема політологічного дослідження взаємодії політичних акторів із церквою актуалізується у зв'язку із необхідністю визначити роль релігійного фактору у процесі формування політичних цінностей та політичної культури.

Серед філософів, схоластів та релігійних діячів Середньовіччя, які заклали фундаментальні основи релігійної доктрини слід відзначити Ансельма Кентерберійського, Альберта Великого, Дунса Скота, Тому Аквінського, Августина Блаженного, Вільям Оккам, Марселій Падуанський та ін.

У творах цих та інших авторів представлено аналіз ідей державного суверенітету, свободи совісті, рівності людей, визначено необхідність відмови від насильства та абсолютизації церковної влади, важливість дотримання принципів моральної поведінки.

Марсилій Падуанський наголошував на тому, що християни повинні бути найкращими громадянами, тому що за непокору людському закону їх чекає найбільше покарання.

Августин Блаженний писав, що існують дві спільноти, соборності: «Град Божий» (церква) і «Град Земний». Він заклав основи розуміння свободи і відповідальності особистості, її становища в світі, які за своїм значенням далеко виходять за межі епохи.

Геласій, у «теорії двох мечів» поєднав владу світську (короля, імператора) і владу духовну (Папи). На його думку, обидва мечи – в руках папи, однак вищу (духовну) владу він залишає собі, а нижчою наділяє монархів.

На думку В. Оккама, імператор звільняється від підпорядкування законам, їм самим встановленим, коли це необхідно для досягнення загального блага. Він обґрунтовує положення, відповідно до якого, в кінцевому рахунку, загальне благо є головним обмежувачем імператорської влади, як і влади Папи.

Визначаючи основи політико-правових вчень середньовіччя, які базувались на релігійній доктрині, слід виокремити наступні положення:

- уявлення про людину, як політичну істоту;
- думка про те, що держава як ціле стоїть вище, ніж індивід;
- всі види влади на Землі від Бога;
- світська влада виступає вторинною відносно релігійної та підпорядковується їй;
- уявлення про монархію, як ідеальну форму правління;
- джерелом людського права є божественний розум, а його конкретизацією – природне право (Тома Аквінський).

На окрему увагу заслуговують праці Н. Макіавеллі, у яких формулюються закони політичної боротьби, отримання й утримання влади, завоювання територій. Спираючись на аналіз фактів політичного життя Н. Макіавеллі наголошує на тому, що основою політичної поведінки володаря повинна стати не християнська мораль, а вигода та сила.

Розрізнення священного («Божого») та світського («кесарева») стало наріжним каменем концепції відносини Церкви та держави, як «двох царств», яка отримала розвиток у історії правової та політичної думки.

У період середньовіччя, який історично охоплює дванадцять століть (від доби Римської імперії у V ст. до доби Реформації у XVI ст.), сформувалась та поширилась релігійна доктрина організації суспільного життя, права та політики, яка, з відповідними модифікаціями, впливає на взаємодію держави та церкви і у сучасному світі.

Для християнського світу характерний цезарепапізм – об'єднання духовної і світської влади в особі імператора, при цьому не лише держава дбає про проблеми церкви, а головним чином церква відповідає за мирські справи.

Слід відзначити, що ефективність та спрямованість взаємодії державної влади та церкви залежить від позиції державних інститутів, нормативної-правової бази (передусім – положень Конституції), позиції церкви та її ставлення до моделей державного устрою (у тому числі – концепції «світської держави»), політичної ситуації, культурної складової, яка включає рівень толерантності суспільства, розвиненості інституцій громадянського суспільства.

Особливої суспільної ваги релігійні доктрини набувають у перехідні періоди розвитку суспільства, коли кризові явища, які охоплюють ціннісну, духовну сферу суспільного життя поступово переносяться на правові основи існування держави, економіки, політики.

Сучасна ситуація актуалізує проблему пошуку оптимальної моделі цієї взаємодії за такими напрямками, як:

- взаємодія з органами державної влади та місцевого самоврядування;
- взаємодія з інститутами громадянського суспільства;
- взаємодія з політичними партіями;
- вирішення майнових питань;
- комплекс питань, пов'язаних із теологічною освітою;
- нормативно-правове удосконалення забезпечення партнерства держави та релігійних конфесій.

В умовах становлення інформаційного суспільства особливої актуальності набуває також взаємодія церкви із засобами масової інформації, незалежно від їх форми власності та робота у мережі Інтернет.

Література

1. Бальжик І. А. Відносини держави і церкви: «симфонія влад» : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Бальжик І. // Одеська національна юридична академія. – О., 2007. – 16 с.